Sameiningin.

Mánaðarrit til stuðnings kirkju og kristindómi Íslendinga. gefið út af hinu ev. lút. kirkjufélagi Ísl. í Vestrheimi.

RITSTJÓRI *JÓN BJARNASON.*

17. ÁRG. WINNIPEG, JÚNÍ 1902. NR. 4.

Upprisan.

Prédikan, sem ritstjóri „Sam." flutti í Fyrstu lútersku kirkju í Winnipeg síðastliðið páskadagskvöld. Prentuð hér samkvæmt áskoran.

TEXTI: Jóh. 20, 1—18.

„Ef Kristr er ekki upp risinn, þá er vor kenning ónýt, og trú yðar líka ónýt." Með þessa sterku yfirlýsing kemr Páll postuli í 15. kap. fyrra bréfsins til Korintumanna. Og enn fremr segir hann þar: „Ef vér einungis í þessu lífi settum von vora til Krists, þá værum vér hinir vesölustu allra manna. En nú er Kristr upp risinn frá dauðum, frumgróði allra þeirra, sem dánir eru." Jesús er upp risinn. Jesús lifir. Jesús er frelsarinn — mannkynsfrelsarinn. Jesús hefir sigrað dauðann. Jesús er lávarðr lífsins. Oss öllum syndurunum er óhætt að trúa á hann. Harmsagan mikla, sem tilheyrir föstudeginum langa, endaði með dýrðlegum sigri. Með upprisu Jesú á páskadagsmorguninn varð hún að blessuðu, óumræðilegu allsherjar fagnaðarguðspjalli. Í sjálfu sér var hún slíkt fagnaðarerindi fyrir gjörvallt syndfallið mannkynið áðr. Deyjandi á krossinum sagði Jesús: „Það er fullkomnað." Og eins og öll hans orð var það eilífr sannleikr. Við það, sem Jesús með píslum sínum var búinn að gjöra syndugum mönnum til sáluhjálpar, þurfti engu að bœta. Friðþægingarfórnin, sem hann bar fram vor vegna á krossferlinum, var fullkomin; en það þurfti að fást óræk sönnun

fyrir því, að píslir Jesú hefði í raun og veru þá miklu þýðing. Og sú sönnun fékkst með upprisu hans. Hugsum oss allra snöggvast, hvernig farið hefði, ef Jesús hefði ekki risið upp frá dauðum, eða, þótt hann í raun og veru hefði upp risið, ef það dýrðlega undr hefði dulizt — algjörlega farið fram hjá postulum hans og öðrum ástvinum hans. Þeir misstu trúna á hann algjörlega, þá er þeir horfðu á eftir honum út í hið dimma myrkr píslarsögunnar. Þegar kveðinn var upp yfir honum hinn grimmilegi dómr krossfestingardauðans, þá dó sú trú og von, sem þeir höfðu við hann fest, jafn-grimmilegum dauða. Þeir elskuðu hann áðr, og þeir elskuðu hann enn — eftir að svo var komið. En trú þeirra og von dó. Og þar með var þá elska þeirra til hans orðin að óheyrilegri kvöl, nístanda sársauka hjartans, sem virðast mátti að hlyti að haldast til eilífðar. Trúarlaus og vonlaus elska hlýtr æfinlega að verða hræðileg kvöl. Elskunnar vegna er öllum lífsnauðsyn á því að hafa trú og von.

,,María stóð hjá gröfinni og grét.'' Í því ástandi horfum vér á hana í texta vorum áðr en ljós upprisunnar rann upp í sál hennar. Þvílíkt ástand! Elskan hjartanleg, brennheit, hrein, heilög, orðin að trúarlausri, vonlausri sorg! Svona bágt átti hún og hinar konurnar, sem verið höfðu í fylgd með Jesú, og allir lærisveinarnir á hinni aldimmu vonleysistíð. ,,En vér hugsuðum, að hann myndi vera sá, sem frelsa ætti Ísrael''— heyrum vér lærisveinana tvo segja við manninn ókennda á göngunni til Emmaus á páskadaginn. Þeir höfðu þá von áðr og töldu hana áreiðanlega, óyggjandi. En nú er sú von dáin — og með henni öll önnur von, sem fyrir þá var nokkurs virði. Þess vegna eru þeir svo hryggir— dauðhryggir. Vesalastir allra manna voru allir Jesú ástvinir orðnir með píslum hans og dauða, því þeir höfðu fengið til sín og síðan misst það, sem bezt er og inndælast, hann sjálfan, — fengið hann fyrir lærimeistara, lífsleiðtoga, andlegan föður, himneskan huggara, guðlegan vin, og misst hann. Hann var orðinn þeim ljósið í tilverunni — eina ljósið, sem fyrir þá kom til greina. Og nú er þetta ljós slökkt. Svo framarlega sem það ljós yrði ekki aftr kveikt, og um það höfðu þeir enga

minnstu von, hlyti þeir hér eftir að verða í eilífu myrkri. Um kristna trú og kristna kirkju myndi án upprisu Jesú aldrei geta orðið að rœða. Án upprisu Jesú myndi heimrinn ekki að eins hafa haldið áfram í sama vonleysisástandinu eins og áðr en hann kom hér fram með sitt fagra og fullkomna líf og sína aðdáanlegu, dýrðlegu kenning. Einmitt eftir það myndi vonleysisástandið hér í heimi hafa magnazt til stórra muna, svo framarlega sem hann hefði ekki risið upp og sá yfirnáttúrlegi stórhátíðar-atburðr komið inn í mannkynssöguna sem ómótmælanlega vottfastr sannleikr. Því að öðrum kosti myndi hörmungakjörin, sem hann varð að sæta, píslarsagan hans hræðilega, hafa hlotið að styðja þá ímyndan hjá öllum, fœra öllum heim sanninn um það, að ekki væri vert fyrir neinn, að það væri hið mesta og fáránlegasta óvit fyrir hvern mann, að ætla sér að feta í hans fótspor, lifa fyrir sannleikann og kærleikann, ganga með guði á hinum þrönga vegi sjálfsafneitunarinnar og heilags fórnarlífs. Það myndi ekki þurfa annað en benda á hin hryllilegu afdrif hans, píslarsöguna hans, til þess að fæla fjölda fólks frá því að hætta sér út á krossferil kærleikans. En með upprisu Jesú kemr dýrðleg ljósbirta yfir píslarsögu hans. Og þá verðr píslarsagan að hinu mikla, óviðjafnanlega, ótœmanda fagnaðarerindi fyrir gjörvallt mannkynið syndfallið og sorgum hlaðið. Í ljósi upprisunnar sést, að í krosspíslum Jesú er friðþæging fyrir syndir allra, guðleg endrlausn fyrir heilan heim, fyrirgefning og friðaruppspretta fyrir sérhverja særða samvizku, en þar með þá einnig sú sterkasta hvöt, sem hugsazt má, fyrir alla til þess að lifa heilögu guðsbarna-lífi, ganga út í kappsama baráttu gegn öllu illu, fullvissir í Jesú nafni um sigr, á hverju sem gengr bæði í lífi og dauða.

Á ástvinum Jesú forðum sjáum vér þetta alskýrt. Eftir að hinn mikli sannleikr upprisunnar hafði náð sér niðri í sálum þeirra og samvizkum urðu þeir sem nýir menn. Um leið og þeir sannfœrðust um upprisu hans risu þeir allir í andlegum skilningi upp frá dauðum. Hvað eftir annað hafði hann áðr sagt þeim þetta mikla — upprisu sína — fyrir. En sá boðskapr hafði algjörlega farið fram hjá þeim. Upprisan var miklu

miklu meira undr en svo, að þeir gæti trúað því fyrirfram. Og eftir að upprisan er komin fram þorir ekki einn einasti að trúa henni fyrr en þeir hafa fengið svo órækar sannanir því undri viðvíkjandi, að ómögulegt var fyrir þá móti að mæla. Það kostaði þá alla skelfilegan sársauka að komast til trúarinnar á upprisu Jesú. En hann margborgaði sig fyrir þá, sá sársauki. Hann var þeim síðan fullnaðartrygging þess, að þetta stóratriði í trú þeirra væri sannleikr. Og eigi síðr hefir það, hve örðugt þeir allir áttu með að ná fullkomnu eignarhaldi á sannleika upprisunnar, og sársaukinn, sem þar með fylgdi fyrir þá, orðið kristninni síðar á öllum öldum ómetanlegr, blessaðr gróði. Það gæti fyrir oss verið freisting, og hún býsna sterk, til þess að efast um það, að Jesús sé í raun og veru upp risinn frá dauðum, ef ástvinir hans forðum hefði fyrirfram búizt við því, að hann myndi upp rísa. Sú von hefði síðar getað orðið að trú á orðinn atburð — gæti oss hugsazt. En oss getr með engu móti hugsazt neitt slíkt, þegar vér vitum, hve algjörlega vonlausir þeir voru áðr en hann reis upp, og hve afar ervittt þeir áttu með að trúa upprisunni eftir að hún var komin fram, — að enginn trúði þar fyrr en hann svo að kalla neyddist til að trúa. Þeim dugði það ekki — engum þeirra — að þeim væri sagt, að hann væri upp risinn. Og ekki nægði þeim það heldr fullkomlega að sjá hann sjálfir í eigin lifandi persónu. Þeir urðu að minnsta kosti að heyra hann tala og jafnvel þreifa á honum með eigin höndum. Og fyrir flestum þeirra þurfti þetta að marg-endrtakast aftr og aftr á þeirri fjörutíu daga tíð, sem leið frá páskadegi til uppstigningardags. En þar með varð upprisa frelsarans — guði sé lof! — svo sterklega vottföst og margsönnuð, að enginn fornaldar-atburðr í mannkynssögunni er meir óyggjandi.

Frumvottar Jesú upprisu urðu lang-flestir píslarvottar. Upprisa Jesú var þeim fullnaðarsönnun fyrir því, að kenning hans, guðsríkisboðskaprinn hans um synd og náð, væri eilífr sannleikr. Allt lögðu þeir í sölurnar fyrir kristnu trúna sína — eignirnar, heiðrinn, lífið. Til þess þurfti dýrðlegt hugrekki. Það fengu þeir með upprisu Jesú. Áðr voru þeir svo hræddir og huglausir. Eftir það áræddu þeir að ganga á

hólm svo að kalla við allan heiminn. Slík ummyndan á þeim, slíkr máttr, slíkt hugrekki, gat að eins orðið fyrir guðlegt kraftaverk. Og vér vitum, hvaða kraftaverk það var, sem kom þessari breyting til leiðar — upprisa Jesú næsta sunnudag eftir dauða hans, — hið dýrðlega undr páskahátíðarinnar.

Snúum oss nú í hugleiðingum vorum að lexíu þeirri úr upprisu-sögu Jesú, sem nú er texti minn. Þar segir frá fyrstu opinberan Jesú eftir upprisuna, opinberaninni, sem Maríu frá Magdala hlotnaðist. Í guðspjallskafla þessum er hún sú einasta af konunum, sem birtist á páskadagsmorguninn við gröf frelsarans. Jóhannes postuli segir hér frá. Í hinum guðspjöllunum er frá því sagt, að dálítill hópr kvenna þeirra, sem heyrðu til ástvinum hans, hafi um sólaruppkomu þann dag gengið út að gröfinni, berandi smyrsl til þess að smyrja líkið — fullgjöra smurning þá, sem í flýti hafði verið framkvæmd af þeim Jósef frá Arematía og Nikodemusi á föstudagskvöld samfara greftraninni í steinhvelfingunni. Og meðal þeirra er þessi kona nefnd — María Magdalena. En hér birtist hún ein síns liðs. Annaðhvort hefir hún komið fyrr um morguninn til grafarinnar en þær hinar, ellegar, hafi hún fylgzt með þeim, þá hefir hún skilið við þær undir eins og hún sá, að gröfin var opin, án þess að gefa sér neinn tíma til þess að líta inn í hana. Hún skundar — vafalaust í ákafri geðshrœring og mesta dauðans ofboði — aftr inn í borgina á fund lærisveinanna, þeirra Símonar Pétrs og Jóhannesar, segjandi við þá undir eins og hún hittir þá: ,,Það er búið að taka drottin burt úr gröfinni, og vér vitum ekki, hvar hann hefir verið lagðr.'' Það að hann væri upp risinn órar hana ekki fyrir. En við það festir hún hugann í angist hjartans, að líkið sé horfið. Hún hafði séð, að steinninn var tekinn frá grafarmunnanum. Það taldi hún víst merki þess, að gröfin væri þá líka tóm. Einhver hafði vissulega tekið líkama meistarans burt. Hver gat hafa gjört það? Vinr eða óvinr? Og í hverju skyni? Hún vissi það ekki. Ef það var óvinr, gat það þá hafa verið til annars en að misþyrma Jesú enn meir látnum, smána líkama hans? Ef það var vinr, hvað gat þessi burtfœrsla líksins þýtt? Það var ráðgáta, sem

hún gat ekki leyst úr. En líklega var þó líkið borið burt af óvinahöndum. Ó, hvað það var sárt að hugsa um þetta! Ó, hvað hún syrgjandi átti bágt út af þessari óvissu, þessum nýja harma-ábœti! — Þegar lærisveinarnir hafa heyrt fregn þessa, þá skunda þeir tafarlaust áleiðis til grafarinnar. Þeir hlaupa — og svo hratt hlaupa þeir, að þeir eru komnir út að gröfinni og eftir örskamma viðdvöl þar burt frá gröfinni heimleiðis aftr áðr en María er komin þangað í annað sinn. Báðir hlaupa þeir, en Jóhannes þó hraðar, enda var hann þeirra miklu yngri að aldri, og kom svo á undan Pétri til grafarinnar. Hann gægðist inn í grafarþróna og sá líndúkana, sem líkið hafði verið sveipað í, liggja þar, en ekki gekk hann enn inn. En er Pétr kom, gekk hann rakleiðis inn. Hann sá hið sama. Líkið var þar ekki. En líndúkarnir lágu þar — aðal-línvoðin, sem vafin hafði verið utan um líkamann, og sveitadúkrinn, sem höfuðið hafði verið sveipað í, samanbrotinn, hvorttveggja á sínum stað, nákvæmlega sama blettinum og verið hafði, þá er líkið í þessum umbúðum hafði verið lagt þar niðr til hinnar síðustu hvíldar að kvöldi föstudagsins. Engum getr dulizt, að hér segir sjónarvottr frá. Og í því einu út af fyrir sig er stór-mikil trúarstyrking fyrir oss alla. En ekki að eins það, hve nákvæmlega hér er sagt frá af guðspjallamanninum, heldr líka innihald sögunnar hér hefir hina mestu trúarlegu þýðing. Áðr en nokkur sá Jesúm upp risinn er upprisa hans sterklega sönnuð með því, sem hér er sagt frá. Enda er þess í textanum getið, að þá er hinn annar lærisveinn — söguritarinn sjálfr, Jóhannes — á þessum tímans punkti var genginn inn í gröfina, þá hafi hann séð og trúað. Fyrsti morgunbjarmi trúarinnar á upprisu Jesú rann upp í sál þess lærisveins út af þessu atviki. Það, hvernig um líndúkana, líkumbúðirnar, sem verið höfðu, var búið, var ekki að eins sönnun gleðileg fyrir því, að engir ræningjar, engar óvinveittar hendr, höfðu verið hér og raskað grafarfriðnum, heldr benti þetta líka til þess, var í rauninni fullnaðarsönnun fyrir því, að líkami Jesú var ekki horfinn burt af neins manns völdum. Verksummerkin, sem hér lágu fyrir, sýndu ómótmælanlega, að líkaminn var kominn burt fyrir yfirnáttúrlegt, guðlegt

kraftaverk — með öðrum orðum, að hann hlaut að vera upp risinn. Líkaminn var horfinn úr umbúðunum, en umbúðirnar lágu eftir óhrœrðar.

Eg skal nú aftr minna á orð Páls postula, sem eg áðan tilfœrði í upphafi rœðu þessarar: ,,En nú er Kristr upp risinn frá dauðum, frumgróði allra þeirra, sem dánir eru.'' Hvernig víkr því við, að hann með upprisunni er orðinn frumgróði hinna dánu? Til voru þó uppvakningarkraftaverk áðr en hann reis upp. Þegar á gamla testamentis tíðinni er sagt frá slíkum undrum, í sögu þeirra Elíasar og Elísa. En enn þá minnisstœðari eru víst öllum þau þrjú uppvakningarkraftaverk af völdum Jesú, sem frá er skýrt í guðspjallasögunum. Hann uppvakti son ekkjunnar í Naín, dóttur Jaírusar og Lazarus—hinn síðastnefnda eftir að hann hafði legið fjóra daga í gröfinni. Og samt er Jesús upp risinn af postulanum kallaðr frumgróðinn, eins og hafi hann verið fyrstr allra, sem birtist hér lifandi eftir dauðann. Hví er hann þá kallaðr frumgróði? Hann reis upp af eigin guðdómsmætti. En hinir allir voru upp vaktir og áttu þar í engan þátt sjálfir. Þetta er hátíðlega satt, en það er ekki fullkomið svar upp á spurninguna, hvers vegna hann sé kallaðr frumgróði hinna dánu. En hið fullkomna svar er þetta: Hann er sá fyrsti, sem rís upp í ummynduðum, óforgengilegum, dýrðlegum líkama,—líkama, sem aldrei til eilífðar deyr, himneskum líkama, sem ekki getr dáið. En hinir allir, sem vaktir höfðu verið upp aftr til þessa lífs, báru framvegis sama forgengilega, jarðneska líkamann, sem þeir höfðu áðr borið, og hlutu svo að deyja líkamlega aftr eins og allir aðrir menn, þá er tíminn var kominn. Þegar Lazarus var upp vakinn af Jesú, þá reis hann upp í líkblæjunum, grafar-umbúðunum. ,,Leysið hann og látið hann fara''— sagði Jesús. Það þurfti enginn að leysa umbúðirnar af líkama Jesú, þá er hann reis upp. Ekki heldr hann sjálfr. Þær voru alls ekki leystar. Vegna ummyndunarinnar frá jarðneskum líkama til himnesks líkama þurfti þess ekki við, eins og þess ekki heldr þurfti við, að steininum væri velt frá grafarmunnanum til þess að hann gæti komizt út. Reyndar er frá því skýrt, að engill hafi komið og velt steininum frá, en

jafnframt tekið fram, að áðr hafi Jesús verið upp risinn. Enginn nema guð var viðstaddr, þegar upprisu-undrið fór fram. En þetta allt, sem þegar er sagt, upprisu Jesú viðvíkjanda, vitum vér þó með fullkominni vissu eins fyrir því — bæði af því, að eftir upprisuna var Jesús — mannlega talað — allt öðru líkams-lögmáli háðr en áðr; líka af orðum Páls postula, þá er hann talar um ummyndanina líkamlegu, sem vér eigum í vændum á síðasta degi; en einnig af þessu, sem hér í texta vorum segir frá umbúðunum utan af líkama Jesú, eftir að hann var upp risinn.

Til er fagr líksöngs-sálmr eftir hið mikla skáld Norðrlanda Öhlensläger, sem tvívegis hefir verið þýddr á vora tungu. Það, sem í texta vorum er sagt um líndúkana í gröf Jesú, hvernig þeir lágu þar ósnortnir, nákvæmlega í sama ástandi og þeir höfðu verið meðan þeir enn geymdu hinn andvana líkama hins krossfesta frelsara, minnir mig á eitt vers í þeim sálmi. En það vers hljóðar svo :

,,Þú mér, fiðrildi, fornan kenn
að fella ham, sem þungr enn
um fœtr vill mér vefjast.
Því ormr skríð eg enn í mold,
en síðar mun á vængjum hold
björtum til himins hefjast.''

Skáldið er hér að hugsa um eitthvert stórkostlegasta og dásamlegasta undrið, sem ár eftir ár, sumar eftir sumar, kemr fram hér í hinni jarðnesku náttúru í óteljandi útgáfum, þá ummyndan í dýraríkinu, sem í því er fólgin, að ormrinn — það auðvirðilega kvikindi — verðr að fiðrildi. Á undan ummyndaninni skríðr ormrinn í duftinu. En eftir ummyndanina — hamskiftin —, sem í rauninni er óskiljanlegt undr, sannkallað kraftaverk, líðr kvikindið fljúganda í gegn um loftið, svo undr léttilega, með hinum litfögru, ljómandi vængjum út breiddum, flögrar fagnanda frá einu blómi til annars, sannkölluð ímynd sumardýrðarinnar í náttúrunni. Um leið og ummyndanin verðr skilr fiðrildið eftir ormshaminn. Þar er sýnileg fyrirmyndan hinnar dýrðlegu upprisu-ummyndunar, sem öll guðs börn fyrir Jesúm Krist eiga í vændum á vor-

morgni eilífðarinnar. Og sá hinn sami náttúru-atburðr getr þá einnig verið til skýringar upprisu drottins vors Jesú sjálfs og þeirri ummyndan á líkama hans, sem einmitt er aðalatriðið í því óendanlega huggunaríka undri. — Hugsað get eg, að einhverjum yðar, tilheyrendr góðir, finnist í fljótu bragði óviðrkvæmilegt að viðhafa þessa samlíking, að bera saman myndbreyting ormsins, er hann verðr að fiðrildi, og hina líkamlegu ummyndan, sem vér eigum í vændum í upprisunni, og einkum þó hina líkamlegu ummyndan Jesú í upprisunni. En er menn hugsa sig vel um, tel eg víst, að samlíking þessi fullnœgi trúarmeðvitund allra kristinna manna. Eitthvað svipað hefir vakað fyrir Hallgrími Pétrssyni, þá er hann var að yrkja 25. passíusálminn. Eftir að hafa minnt sjálfan sig á dýrðarkórónuna og réttlætisskrúðann, sem hann veit sig eiga í vændum á upprisudeginum, kemst hann þannig að orði:

,,Svo munu guðs englar segja:
Sjáið nú þennan mann,
sem alls kyns eymd réð beygja
áðr í heimsins rann,—
oft var þá hrelldr hann;
fyrir blóð lambsins blíða
búinn er nú að stríða
og sælan sigr vann.''

Þetta er svo að kalla hans grafskrift, sem hann hefir sett sér sjálfr í nafni englanna. Og í þessari grafskrift er bent á hina stórkostlegu ummyndan, sem á honum er orðin þar inni í eilífðinni. Hugsið um hann líkþráan — eins afskræmdan og hræðilega útleikinn eins og menn æfinlega verða í þeim sjúkdómi — á banabeðinum, í samanburði við það, sem hann fyrir trúna á Jesúm átti í vændum á hinum mikla ummyndunardegi. Og hugsið um alla slíka líðandi, langþjáða, dauðsjúka menn. Myndi þeir sjálfir ekki í því ástandi líta á sig eins og orma, sem skríða eða veltast um í duftinu? Vér höfum sumir reynt það að vera slíkir aumingjar, slíkir ormar. Svo að því leyti getr víst enginn haft á móti því atriði samlíkingarinnar. En hvað um Jesúm — eins og hann var líkamlega útleikinn í píslarsögulok, áðr en hann var lagðr í grafarþróna, vafinn í línblæjurnar? Hvað segir Esajas því viðvíkjanda mörgum öldum áðr, innblásinn af heilögum anda?— ,,Fyrirlitinn og af öllum yfirgefinn, undirorpinn harmkvælum,

auðkenndr af sárum, líkr manni þeim, er menn byrgja fyrir andlit sín" o.s.frv. Eða þetta í 22. Davíðs sálmi um Messías og fram borið í hans nafni: ,,Eg em maðkr, og ekki maðr, spott mannanna og fyrirlitning fólksins". *Maðkr* eða nákvæmar útlagt *ormr* — það er hann þá einmitt beinlínis kallaðr í guðs orði.

Samlíkingin er sönn og í alla staði viðeigandi — einnig, þegar hugsað er um Jesúm. Ormrinn skilr eftir hismi sitt hið gamla, þegar hann breytist í einskonar fugl. Eins skildi Jesús í gröfinni eftir líkhjúpinn sinn, línklæðin, er líkami hans hafði verið sveipaðr í, þá er hann uppreis ummyndaðr, dýrðlegr á páskadagsmorguninn. Og það hismi er fyrsta sannindamerki upprisu-undrsins.

Þegar María birtist aftr við gröfina, grátandi, þá er harmr hennar svo sár, að aldrei hefir víst verið neitt meira þeirrar tegundar. Hún gægðist inn í gröfina. Sannindamerki upprisunnar, sem Jesús hafði þar eftir skilið—líkhjúprinn hans, kom ekki til greina fyrir henni. En það, sem meira var — engla-opinberanin, sem henni veittist þar, ætlaði líka að fara fram hjá henni. Hún undrast ekki, þótt hún sjái þá sýn, og hvorki hræðist né huggast út af henni. Hún einblínir á harmsefni sitt hið nýja — það, að líkami meistarans var horfinn. Þér þekkið þetta ástand — þér allir, sem einhvern tíma hafið reynt sára, nístandi sorg út af því að missa frá yðr inndælan ástvin fullorðinn eða heitt elskað barn út í dauðann. Eða eitthvert annað heljarþungt mótlætisslag. Menn gæta oft ekki að því, ekki fremr en María, að allt slíkt harmsefni er í rauninni, í sínu innsta og dýpsta eðli, fagnaðarefni. Fagnaðarefni í dularbúningi. Gröfin var tóm. Líkami Jesú horfinn þaðan. Af því sérstaklega grét hún þá. En út af því lofsyngr nú gjörvöll kristnin og hefir lofsungið í allar þær aldir, sem liðnar eru frá hinum fyrsta kristilega páskadegi. Því þetta var afleiðing af því að hann var upp risinn. — Í ljósi upprisunnar, þegar evangelíum páskahátíðarinnar er orðið rótfast í mannssálinni, birtist harmsefnið ummyndað. Líkblæjur sorgarinnar detta þá utan af fagnaðarefninu. Og ekkert annað en fögnuðr — himneskr fögnuðr —

kemr þá til greina í sambandi við það, sem áðr olli einberri sorg. Þannig var reynsla Maríu og allra ástvina hans forðum, og allra síðan, sem fetað hafa í þeirra fótspor.

Nú hefi eg ekki tíma til að segja meira í þetta sinni, nema það eitt að minna allra snöggvast á það, að trúin á upprisuna, líkamlega upprisu, er meira en trú á andlegan ódauðleika. Þetta um upprisuna er hið mesta og allra dýrmætasta í trú vorri á ódauðleikann — það, að guð fyrir Jesúm Krist frelsar ekki að eins sálir vorar eða anda vorn, heldr líka hið jarðneska hismi sálarinnar — líkamann. Allir, sem missa ungbörn út í dauðann, ungbörn, sem voru eitthvert bjartasta ljós augna þeirra—þeir skilja þetta. Sálarlífið þeirra var yðr hulið eins og óútsprungið frœkorn. Við hina líkamlegu mynd barnsins á því skeiði er umhugsan yðar og elska einkum bundin. Þar er hinn eiginlegi sársauki elsku yðar. Blessaðr drottinn tekr tillit til þess sársauka. Hann tekr fullkomið og nærgætið tillit til líkamslífsins. Fyrir því fagnaðarefni er upprisa Jesú eilíf trygging. Þér eigið þess kost að fá hina elskulegu líkamsmynd hins látna barns aftr, þekkja það, faðma það, elska það eilíflega. — Og svo höfum vér frá drottni fengið kvöldmáltíðarsakramentið, þar sem líka er af honum tekið fullkomið tillit bæði til andlega og líkamlega lífsins, — hinn heilaga pant bæði andlegrar og líkamlegrar endrlausnar vor allra.

Smávegis um biblíu-„kritíkina“.

Úr ritgjörð í Kristjaníu-blaðinu „Luthersk Kirketidende“ frá 8. Marz síðastl. eftir Karl Vold, guðfrœðiskandídat.

Spurningunni um það, hvort biblíu-„kritík“ skuli vera til, hljótum vér að ætlan minni að svara játandi. Það má beita „kritík“ við biblíuna, en þó því að eins að það sé gjört með rósemi og gætni, en alls ekki með œstum tilfinningum og hlutdrœgni. Þeir, sem eiga við slíkar vísindalegar rannsóknir, verða að eins að hafa þann tilgang að leita sannleikans, og þeir verða einnig að hafa í sér þann anda, sem skyldr er anda

biblíunnar. Niðrstaða sú, er þeir komast að við þær rannsóknir, verðr að vera nokkurn veginn óyggjandi áðr en hún er gjörð að eign almennings. Menn verða að vera varkárir, með því að þeir, sem eru eins og fólk flest, geta svo hœglega lent í misskilningi og komizt til ályktana, sem eru þvert á móti tilætlan vísindamannanna.

Það, sem vel getr samrímzt trúnni og jafnvel verið henni til stuðnings hjá vísindamanninum, getr hœglega orðið hættulegt í trúarlegu tilliti þeim mönnum, sem ekki hafa nœgileg þekkingarskilyrði, og jafnvel svift þá trúnni algjörlega. Þegar þessa er gætt, hvað myndi þá vera að segja um „kritík" þá á gamla testamentinu, sem nú tíðkast?

Til stórra muna hefir hún á sér þann blæ, sem sýnir, að þar ráða ástríður hleypidómanna. Mikið af því, sem menn láta opinberlega til sín heyra því máli til stuðnings, einkennir sig að því, að þar er svo lítið gætt hófs og stillingar, svo sterklega hrósað sigri fyrirfram, svo mjög skrumað af ágæti hinna nýju kenninga, að enginn ætti að lá neinum, þó að þeir sé ófúsir á að kannast við þetta sem sönn vísindi. Þetta hlýtr að eiga rót sína að rekja til persónulegra hleypidóma. Það líkist svo œstum árásum. Menn vilja fá borð hroðin. Neitanin er gjörð að eina áreiðanlega einkenninu á öllum sönnum vísindum. Talsmenn svona lagaðrar „kritíkar" þola því engin mótmæli. Andlitssvipr þeirra og orðalag þeirra allt er svo, að virðast má, að þeir vildi mega dauðrota hvern, sem þor hefir til að láta nokkur andœfandi orð til sín heyra, með Þórs-hamri hinnar óskeikulu „kritíkar".

„Kritíkin" í þessari mynd gjörir nú víst út af við sig sjálf. En áðr en sá tími er kominn getr hún verið búin að gjöra ýmislegt illt. Hún er fyrir löngu komin út fyrir takmörk þess, sem vísindum er leyfilegt. Margt, sem hún heldr fram sem óyggjanda sannleik, mun aldrei reynast annað en ósannanlegar staðhœfingar. Þannig er varið kenningum hennar um það, að Kronikubœkrnar hafi í þeim tilgangi verið fœrðar í letr að umturna sögulegum atburðum, að Jobsbók sé ekki annað en skáldsaga, að Daníelsbók sé æfintýri, o.s.frv.

Margar ályktanir, sem „kritíkin" kallar vísindalega niðr-

stöðu, geta aldrei orðið annað en getgátur. — — Hver getr. t. a. m. ómótmælanlega sannað, að til hafi nokkurn tíma verið rit þau, er hún nefnir J. (ɔ: Jehóva-ritið), E. (Elóhím-ritið), P. (Prestaritið)? Hefir nokkur séð þær bœkr? Eða eru til nokkrar lýsingar á þeim frá fornöld? Nei. Þetta eru að eins getgátur, meir eða minna sennilegar. Það tekst ekki, að troða því inn í meðvitund nútíðarinnar, að þetta sé vísindalega staðfest. Vor tíð heimtar áþreifanlegar sannanir. Skoðan sú á sögu Ísraels, sem kennd er við þá Graf og Wellhausen, er getgáta, og ýmsir þeirra, er áðr héldu þeirri getgátu fram, eru nú frá henni horfnir. Wilhelm Möller, umsjónarmaðr prestaskólans í Westfalen, hefir í bók einni um það efni, nýlega út kominni, að því er eg fæ bezt séð, fullkomlega sannað, að getgáta þessi nær engri átt. (Höfundrinn aðhylltist þær kenningar áðr.) Eg skal um leið benda á ummæli nokkur eftir dr. Orelli í formála þeirrar bókar. Hann segir: „Ekkert vekr meir furðu mína en það, hve fúsir sumir menn, jafnvel þeir, sem með mestu elju eru að eiga við rannsóknir á þessu svæði, eru til að fallast á „kritík“ þessa og hafa eftir öðrum hinar vafasömustu kenningar eins og væri þær þau trúarsannindi, sem enginn að ósekju mætti andœfa“. Þessi ummæli einkenna marga áhangendr biblíu-„kritíkar“ þeirrar, er nú við gengst. Ein staðhœfingin er sú, að saga ritningarinnar um forfeðr Ísraelsmanna sé öll ekki annað en þjóðsaga. Það er býsna laus getgáta. Forfeðrnir eiga aldrei að hafa verið til. Nöfn þeirra eiga að tákna þjóðflokka eða guði. — — — Í augum Elíasar (1. Kg. 18, 36) og annarra spámanna (Hós. 12, 13), svo og í augum Krists og postula hans, voru þó forfeðrnir sögulegar persónur. Og vér höfum enga ástœðu til að vefengja þá skoðan Gyðingaþjóðarinnar. — —

Því er haldið fram, að nú sé menn orðnir svo einhuga um niðrstöðu þá, er „kritíkin“ hafi komizt að viðvíkjandi gamla testamentinu, og að allt sé nú orðið svo ljóst í þeim efnum og falli eins og í löð. Allar háskóladeildirnar við lútersku háskólana hafi þegar í öllu verulegu viðrkennt þá niðrstöðu. En þetta eru að eins staðhœfingar. „Kritíkin“ er að eins að litlu leyti komin að fastri niðrstöðu.

Skoðanir þeirra manna eru mjög skiftar. Mest af því, sem komið hefir verið fram með í þeim efnum, eru getgátur, sem ýmist aldrei verða sannaðar eða að minnsta kosti hingað til eru mjög illa sannaðar. Og að því er háskólana snertir, þá veit eg ekki til, að enn sé komin fram ákveðin yfirlýsing um „kritíkina" frá neinum þeirra. Annað mál er það, að fleiri eða færri áhangendr þeirra skoðana kunna að vera til meðal kennara í öllum þeim skólum. En naumast mun unnt að benda á tvo eða þrjá slíka menn, sem sé sammála jafnvel um aðal-atriði. Dillmann er með sínar getgátur, Wellhausen með sínar, König með sínar, Kayser, Reuss, Cornill, Robinson Smith með sínar, o.s.frv. Fáein dœmi að eins vil eg nefna. Wellhausen og Giesebrecht ætla, að því nær allir Davíðs sálmar sé til orðnir á þeim tíma, er útlegð Gyðinga í Babýlon stóð yfir, eða eftir það. Hitzig og Olshausen telja mikinn hluta þeirra orktan á Makkabea-tíðinni. Bäthgen telr að eins fjóra sálma frá þeirri tíð. Robinson Smith kannast við, að sumt í sálmunum frá 90. til 150. sé frá því tímabili, en ekkert í sálmunum þar á undan. Þá fjóra sálma, sem áðr voru nefndir, segir hann vera frá stjórnartíð Artaxerxesar; en suma frá gríska tímabilinu. Hitzig telr Davíð hafa orkt 14 af sálmunum, Ewald 11, Schultz 17, Bäthgen 1, Cornill að eins brot af einum, Delitzsch 44, o. s. frv. Niðrstöðu þá, sem einstakir lærðir menn hafa komizt að, láta hinir, sem að eins hafa eftir öðrum, vera allsherjar niðrstöðu vísindanna.

Að því er snertir spámennina, þá skal að eins eitt dœmi nefnt. Margir hinna lærðu manna, sem hafa verið að eiga við gamla testamentis-„kritík", halda því fram, að spádómsbók Jónasar sé skáldskapr frá 5. öld fyrir Krist; sumir, að hún sé lítið eitt eldri; aðrir, að hún sé lítið eitt yngri. Og þetta vilja þeir rökstyðja með því, 1) að málið á bókinni og efni hennar sé svo, að hún geti ekki verið frá 8. öld; 2) að hún innihaldi á líkingarmáli sögu um það, er kom fyrir Jónas; 3) að hún sé stýluð gegn einrœningsanda Gyðinga í trúarefnum. Annar flokkr biblíu-rannsakenda er þeirrar skoðunar, að í bókinni sé sögulegr kjarni frá 8. öld, sem vaxið hafi við að

ganga í munnmælum. Síðan hafi sagan verið skrásett og fœrð í líkingarmálsbúning nálægt árinu 500 f. Kr. Eins á að vera ástatt með ýmsa innskotskafla, sem sagt er að sé í spámannabókunum hinum, frumrit Mósesbókanna o. s. frv. — —

Þetta læt eg nú nœgja til þess að sýna, að niðrstaða „kritíkarinnar" er enn sem komið er engan veginn óyggjandi eða fastákveðin. Engin ástœða því enn til að hœlast um. Mörgu, sem nú er haldið fram, getr áðr en langt líðr orðið hafnað. Það verðr því að leyfa mönnum að berjast á móti mörgum svona löguðum nýmælum og hinni óheilsusamlegu, roggnu „kritík", sem engin mótmæli þolir. Gætnir vísindamenn, sem að eins hafa það markmið að leita sannleikans, verða að fá að vinna verk sitt í friði. Þeir munu leiðrétta skekkjurnar hjá sér sjálfir. En vér, sem ekki erum því vaxnir að takast á hendr hinar víðtœku málfrœðilegu og sögulegu rannsóknir, verðum að hafa þolinmœði til að bíða og varast að kveða upp nokkra dóma í máli því, sem vér berum ekki nœgilegt skyn á. — —

En það að bíða geta menn ekki eða vilja ekki. Óðar en vísindamennirnir hafa leitt þá eða þá ályktan út af rannsóknum sínum eða komizt að einhverri svo kallaðri niðrstöðu henda margir, sem hafa allt sitt vit frá öðrum á aðra og þriðju hönd, þær kenningar á lofti og halda þeim fram sem óyggjanda sannleik. Með gumi miklu er þeim þeytt út í allar áttir. Á torgum úti eru þær boðaðar, og í lífinu eru þær reyndar.

Það var einkum til að vara menn við slíku háttalagi að eg ritaði línur þessar. Hvað sannleikr er á almenningr heimting á að fá að vita. Að eins um stundarsakir verðr hann dulinn fyrir fólki, þótt talizt geti algjörlega ófullveðja í andlegum efnum. En með dálítilli gætni verða menn að fara með það, sem þeir vita ekki hvort er satt eða ósatt, kenningar, sem enn þarf að prófa aftr og aftr. Þótt náungar þessir geti sjálfir gengið í gegn um „kritíkina" án þess að trú þeirra bíði af því neitt tjón, og þótt þeir meira að segja eins og þeir láta sér um munn fara styrkist við það í trúnni, þá ætti þeir þó að hugsa um hina mörgu, sem alls ekki eru því máli vaxnir, mis-

skilja það og leiðast út af því til hinna háskalegustu ályktana. Þeir geta í trúarlegu tilliti orðið fyrir stórkostlegu tjóni. Menn ætti þó ekki að vera alveg tilfinningarlausir fyrir ábyrgð þeirri, sem á þeim liggr út af framkomu sinni andspænis öðru fólki. — —

Gjafir í skólasjóð kirkjufél. á þessu vori.

a) Í Argyle, Man.:—Kristján Benediktsson (Glenboro), $1; Pétr Kristófersson, $5; Jón Goodman, $5; Theodór Jóhannsson, $2; Kristín Kristjánsdóttir, 50c.; Stefán Kristjánsson, $10; Jóhannes Halldórsson, $5; Andrés Anderson, $5; Björn Anderson, $5; Jóhannes Strang, $2; Jón M. Nordal, $5; Halldór Árnason, $5; Skúli Árnason, $5; Edwald Ólafsson, 50c.; Guðjón Jónsson, $1; Brynjólfr Gunnlaugsson, $1; Mrs. Halldóra Gunnlaugsson, $1; ónefndr (Þ. J.), $10; Andrés Jóhannesson, 50c.; Torfi Steinsson og Jón Hjálmarsson, $5; Hannes Johnson, $1; Stefán Stefánsson, $1.50; Markús Jónsson, $1. *b*) Í Winnipeg:—Thomas. H. Johnson, $25; F. J. Bergmann, $25; Gísli Ólafsson, $25; Jón J. Vopni, $20; A. S. Bardal, $5; Christian Johnson, $2; A friend, $2; Sigfús Anderson, $5; J. G. Thorgeirsson, $2; Haraldr J. Ólson, $2; Óli Ólson, $4; Jakob Johnston, $5; Jónas Jóhannesson, $2.50; Sveinn Sveinsson, $2.

„SAMEININGIN“ kemr út mánaðarlega, 12 númer á ári. Sunnudagsskólablaðið „Kennarinn“ fylgir með „Sam.“ í hverjum mánuði. Ritstjóri „Kennarans“ er séra N. Steingrímr Þorláksson, West Selkirk, Man. Árgangsverð beggja blaðanna að eins $1; greiðist fyrirfram.—Skrifstofa blaðsins: 704 Ross Ave., Winnipeg, Manitoba, Canada.—Útgáfunefnd: Jón Bjarnason, (ritstj.), Friðrik J. Bergmann, Ólafr S. Þorgeirsson, Björn B. Jónsson, N. Steingrímr Þorláksson.

Prentsmiðja Lögbergs. — Winnipeg.